

**СОЗДАВАЊЕ НА АРМИЈА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА:
ТЕОРИСКА АНАЛИЗА НИЗ ПРИЗМАТА НА КОНЦЕПТОТ НА
НОРМАТИВНАТА МОЌ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА**

Апстракт: Актуелните теориски пристапи за природата на Европската Унија како меѓународен актер со нормативна моќ, меѓу кои и концептот на „нормативна моќ на Европската Унија“ од Ијан Манерс, дефиниран како „способност на Европската Унија да ги менува концепциите на она што се смета за нормално во меѓународните односи“, беа доведени во прашање со настанувањето на украинската криза и со настаните што следеа потоа.

Една потврда за тоа беше и некохерентната надворешна политика на Европската Унија кон Украина и кон украинската криза, која ја потенцираше двојноаршинската политика на Унијата во однос на европските аспирации за членство на Украина, а се должеше на нејзината зависност од рускиот гас. Ваквата надворешна политика, гледана низ теориската призма на погореспоменатиот концепт на нормативна моќ на Унијата, ги разниша токму неговите нормативни цели и инструментите на надворешната политика на Европската Унија.

Уште една потврда за тоа, што би можела да ги ослабне темелите на самиот концепт, е и скорешниот апел на претседателот на Европската комисија Жан Клод Јункер, како реакција на растечката закана од Руската Федерација, каде ги повика земјите членки на Европската Унија да се сложат со идејата за воспоставување Армија на Европската Унија, во функција на одбрана на вредностите на Унијата, но и во функција на зацврстување на нејзината заедничка надворешна и безбедносна политика, како и на нејзиниот меѓународен кредибилитет.

Истражувачкото прашање што го поставуваме во овој труд е: во која мера воспоставувањето на планираната Европска армија може да влијае врз концептот на нормативна моќ на Европската Унија и дали тоа би влегло во конфликт со концептот или пак би можело да се вклопи во неговите постулати?

Одговорот од истражувањето се состои во два става: 1. Евентуалното воспоставување на планираната Армија на Европската Унија може да

придонесе за зацврстување на заедничката надворешна и безбедносна политика на Унијата, без притоа да се коси со концептот на нормативна моќ на Европската Унија и 2. Планираната Армија на Европската Унија може да го доведе во прашање нормативниот карактер на делување на Европската Унија, односно нејзиниот нормативен идентитет и нејзината нормативна сила во меѓународните односи.

Клучни зборови: *Армија на Европската Унија, концепт на „нормативна моќ на Европска Унија“, заедничка надворешна и безбедносна политика на Европска Унија*

NIKODINOVSKA KRSTEVSKA Ana

CREATION OF EU ARMY: THEORETHICAL ANYLISIS THROUGH THE PRISM OF THE CONCEPT OF NORMATIVE POWER EUROPE

Abstract: Actual theoretical approaches that theorize the nature of the European Union as an international actor with normative power, among which the concept of “Normative Power Europe” of Ian Manners, defined as ‘the ability of the European Union to shape concepts of what is normal in international relations’, were brought to question with the happening of the Ukraine crisis and the events that followed.

One confirmation of that was the incoherent foreign policy of the European Union towards Ukraine and the Ukraine crisis, which brought in evidence the double standard policy of the Union towards the European aspirations for membership of Ukraine, as a result of its dependency of the Russian gas. This foreign policy, seen through the theoretical prism of the abovementioned concept of Normative Power Europe, shook off exactly its normative goals and instruments of the European Union Foreign Policy.

Another confirmation for that, which could also weaken the fundamentals of the concept, is the latest appeal of the President of the European Commission Jean Claude Juncker, as a reaction to the growing threat of the Russian federation, in which he called the member states of the European Union to agree upon the idea for creation of an EU Army, in function for the defense of the values of the Union, but also in function for the strengthening of its Common Foreign and Security Policy, as well as its international credibility.

The research question that we pose in this article is: in what portion the creation of the planned EU Army could influence the concept of Normative

Power Europe, and whether this would enter in conflict with the concept or would it fit its postulates?

The answer of the research is assembled in two viewpoints: 1. The eventual creation of the planned EU Army could lead to the strengthening of the Common Foreign and Security Policy of the Union, but without entering in collision with the concept of Normative Power Europe, and 2. The planned EU Army could bring into question the normative character of action of the European Union, that is its normative identity and its normative power in international relations.

Key words: *EU Army, concept of Normative Power Europe, Common Foreign and Security Policy of the EU*

Актуелните теориски пристапи за природата на Европската Унија како меѓународен актер со нормативна моќ, меѓу кои и концептот на „нормативна моќ на Европската Унија“ од Ијан Манерс (2002), дефиниран како „способност на Европската Унија да ги менува концепциите на она што се смета за нормално во меѓународните односи“, беа доведени во прашање со настанувањето на украинската криза и со настаните што следеа потоа.

Една потврда за тоа беше и некохерентната надворешна политика на Европската Унија кон Украина и кон украинската криза, која ја потенцираше двојноаршинската политика на Унијата во однос на европските аспирации за членство на Украина, а се должеше на нејзината зависност од рускиот гас. Ваквата надворешна политика, гледана низ теориската призма на погореспоменатиот концепт на нормативна моќ на Унијата, ги разликува токму неговите нормативни цели и инструментите на надворешната политика на Европската Унија.

Уште една потврда за тоа, што би можела да ги ослабне темелите на самиот концепт, е и скорешниот апел на претседателот на Европската комисија Жан Клод Јункер, како реакција на растечката закана од Руската Федерација, каде ги повика земјите членки на Европската Унија да се сложат со идејата за воспоставување Армија на Европската Унија, во функција на одбрана на вредностите на Унијата, но и во функција на зацврстување на нејзината заедничка надворешна и безбедносна политика, како и на нејзиниот меѓународен кредибилитет.

Земајќи го овој повик како премиса, истражувачкото прашање што се постави е: во која мера воспоставувањето на планираната армија би можело да влијае врз концептот на нормативна моќ на Европската Унија, и дали тоа би влегло во конфликт со концептот или пак би можело да се

вклопи во неговите постулати?

Тргувајќи од тоа, анализата на прашањето е структурирано во три потточки, и тоа: првата, се однесува на концептот на нормативната моќ на Европската Унија, од која може да се увидат карактеристиките на Европската Унија како нормативна сила во меѓународните односи, втората точка, се однесува на создавањето на Армија на Европската Унија и на заедничката надворешна и безбедносна политика на Унијата односно заедничката безбедносна и одбранбена политика, и третата точка се однесува на нејзиното проблематизирање во рамките на концептот на Европската Унија.

Најпрво, почетоците на теоризациите за Европската Унија како уникатен субјект во меѓународните односи зачнуваат во седумдесеттите години од минатиот век, од Франсоа Дишен, кој е меѓу првите што ја забележува и што ја теоризира оваа несекојдневна улога на Европската заедница, дефинирајќи ја како „цивилна моќ на Европа“ (Civilian Power Europe) (Duchêne, 1972). Со овој концепт, Дишен ја опишува тогашната Европска заедница како сила заснована на внатрешно-политички достигнувања и хармонизација, која негира употреба на воени средства за достигнување на своите надворешни и безбедносни цели и која промовира различен меѓународен идентитет заснован на нејзината „цивилизирачка улога“. Всушност, основните обележја кои ја определуваат нејзината цивилна моќ (Manners, 2002:236-7) се неколку и се состојат од: 1. Приматот на дипломатската соработка во решавање на меѓународните проблеми, 2. Централноста на економската моќ за достигнување на националните цели, 3. Волјата да се користат супранационалните институции за да се постигне меѓународен прогрес, понатаму, 4. Националниот интерес дефиниран од граѓаните, 5. Надворешната политика заснована на национални вредности, и на крај, 6. Строгите услови во однос на употребата на сила, односно одрекувањето од употреба на сила меѓу земјите членки во Европската Унија (K. Smith, 2008).

Тргувајќи од овој концепт, триесет години подоцна Ијан Манерс, професор на Копенхашкиот универзитет, ќе изврши реконцептуализација на влијанието и воопшто на улогата на Европската Унија како меѓународен актер (Manners, 2002), за што научната заедница токму него ќе му ја препише заслугата за воведување на концептот на нормативна моќ на Европската Унија (Normative Power Europe). Познат уште како „пристап на нормативна моќ“ (Normative power approach - NPA) (Manners, 2013), овој концепт е уште дефиниран како концепт на идеолошка моќ (*idée force*) или како „моќ на убедување“ на Европската Унија, кој се состои токму во

способноста на Унијата да ги обликува концептите и концепциите на „она што се смета за нормално“ во меѓународните односи, токму тргнувајќи од нејзиниот меѓународен идентитет, кој од една страна ги надминува границите на класичните меѓународни организации, а додека од друга страна не се врамува во класичното сфаќање за национална држава.

Овој концепт ги опфаќа претходно споменатите карактеристики на концептот на цивилна моќ на Европската Унија, при што карактеристика со која се одликува е дека тој се заснова токму на уникатната нормативна база на Европската Унија, претставена од вредностите на Европската Унија и од целокупниот европски *acquis*, но исто така тој се заснова и на својот *sui generis* карактер на поствестфалски ентитет (кој го подразбира 1. Историскиот контекст во кој се развивала Европската Унија, 2. Нејзиниот хибриден систем и 3. Нејзината правно-политичка конституција особено по Мастришкиот договор, со кој се создаде заедничката надворешна и безбедносна политика на Европската Унија и од каде што Унијата го црпи својот меѓународен идентитет (Manners & Whitman, 1998:232; Manners, 2002:240-1; Whitman, 2011:5-7). Така што, токму овој специфичен идентитет ѝ овозможува на Унијата да промовира рационално-вредносно надворешно однесување на меѓународната сцена, преку кое ги шири универзалните вредности на мирот, на демократијата, на владеење на правото и на човековите права. Освен тоа, ваквиот космополитски поредок врз кој се темели Унијата, освен што се заснова на мировни акции без употреба на сила, предводени од нормативни норми и вредности, тој ја промовира кооперативната безбедност и мултилатерализмот, и своите активности секако ги потпира врз меѓународните институции.

Summa summarum, кога ќе се направи едно резиме на карактеристиките на овој концепт, тие се сведуваат на четири и тоа: нормативен идентитет на Унијата (што е претставен од нејзиниот систем, институционална структура, процесот и начин на донесување на одлуки, норми и процедури кои ја предодредуваат Унијата да се однесува на нормативен начин во меѓународниот поредок), понатаму нормативни цели (или волјата да се применуваат активности кои не се егосистички ориентирани, односно кои се ориентирани кон заедничкото добро и кои ја обликуваат надворешната средина во рамките на правото, меѓународните организации и режими), нормативни инструменти (тоа се сите оние инструменти на надворешна политика на Европската Унија кои не се од воена природа, како економските, социјалните, дипломатските и културните инструменти), и на крај нормативното влијание (влијанието ушто Унијата успева да го изврши кај другите меѓународни актери, врз основа на позитивниот

исход од нејзиното присуство и од нејзиното политичко делување во меѓународните односи).

Преминувајќи на втората потточка, односно на создавањето на Армија на Европската Унија. Имено, за почетоците на Европска одбранбена заедница се преговараше уште за време на преговорите за Шумановиот план од 1950 г., со познатиот т.н. Плевенов план, кој требаше да претставува основа за создавање на Европска армија која ќе биде под контрола на европски министер за одбрана. Но, неуспешноста на оваа идеја, четири години подоцна, донесе до алтернативно решавање на безбедносното прашање на земјите членки надвор од европската интеграција и тоа преку воспоставување на Западноевропската Унија, со што се овозможи воедно и интеграција на Италија и Западна Германија во североатлантската структура. Во меѓувреме се создадоа одредени предуслови, и во 1992 г. со договорот за Европска Унија се воспостави Заедничката надворешна и безбедносна политика и под нејзина закрила заедничката безбедносна и одбранбена политика, која во термини на договорот (член 24), постепено може да доведе до креирање на заедничка одбрана. Но, иако Унијата се здобива со широка надлежност од областа, сепак таа не поседува *ексклузивна надлежност*, при што истата е подредена на принципот на *паралелни надлежности*, врз основа на кој всушност, земјите членки се дистанцираа од целосно предавање и препуштање на оваа деликатна сфера во рацете на супранационализмот, оградувајќи се од какви било ингеренции на Унијата и на европските тела и институции, во дефинирањето и спроведувањето на нивната надворешна политика, и уште повеќе на нивната одбранбена политика. Така, нешто подоцна, со Амстердамскиот договор во 1997 г. преку инкорпорирање на петербуршките задачи се создава токму една институционализирана и координирана меѓународна соработка, која вклучува хуманитарни и спасувачки задачи, превенција на конфликти, мировни мисии, кризен менаџмент, борба против тероризмот и сл. За остварување на овие цели, Унијата располага со „...[ц]ивилни и воени средств[а]...“ кои може да ги насочува надвор од својата територија за „...[о]држување на мирот, спречување на конфликти и зајакнување на меѓународната безбедност, во согласност со начелата на Повелбата на Обединетите наци[и]...“ (член 42 точка 1), за кои досега има воспоставено повеќе од 15 цивилни и воени мисии низ светот. Но, вистинската милитаризацијата на Европската Унија настана особено по 2003 год. со воспоставувањето на механизмите за брза интервенција и на борбените групи на Унијата (отприлика 2.000 војници способни да се распределат во рок од 15 дена на кризното подрачје

и висококвалификувани за извршување на интензивни операции), со цел да ги исполнат Петербуршките задачи. Но, за сега овие борбени групи сè уште не се никаде распределени. Освен овие, воспоставувањето на Европската агенција за одбрана во 2004 г. е токму телото коешто ја носи со себе примарната улога на воспоставување на европска одбранбена соработка.

Наведувајќи го ова како премиса, третата потточка се однесува на проблематизирањето на создавањето на Европска армија во рамките на концептот на нормативна моќ на Европската Унија. Дискусијата ќе започне најпрво за проблемите за концептот, а подоцна и за дилемите. Така, во однос на првото, проблемите може да се увидат низ призмата на четирите карактеристики на нормативната моќ на Унијата.

Тргувајќи од нормативниот идентитет на Европската Унија, кој се однесува на нејзиниот систем, институционална структура, процесот и начин на донесување на одлуки, норми и процедури вкоренети во нејзината историја, кои ја предодредуваат Унијата да се однесува на нормативен начин во меѓународниот поредок. Имено, создавањето на Европска армија најнапред би било во спротивност со нејзиниот *sui generis* карактер на поствестфалиски ентитет, кој токму заради неговата специфичност и институционална структура, ја прави Унијата да се разликува од останатите класични актери во меѓународните односи – државите. Тргувајќи од тоа, евентуалното воспоставување на Армија на Европската Унија негативно би влијаело врз концептот, особено врз способноста на Унијата да ги менува нормите во меѓународниот систем, со што таа ќе почне да се смета како „моќ над“ (нешто или некого) наместо „моќ за“ (нешто), односно ќе се смета за материјална моќ наспроти идеациона моќ (Manners, 2011), при што акцентот би бил ставен на нејзината способност поскоро да употребува материјални стимуланти или физичка сила наместо нормативни средства.

Во однос на нормативните цели или волјата да се применуваат активности кои не се егоистички ориентирани, односно кои се ориентирани кон заедничкото добро и кои ја обликуваат надворешната средина во рамките на правото, меѓународните организации и режими. И тука, аргументот може да се артикулира во две насоки. Првата е дека идејата за создавање на европска армија, освен тоа што алудира на концепт на „моќ“ односно на концепт на *принуда* или *присила*, таа исто така алудира на остварување на посесивни (стратешки) интереси на земјите членки и на Унијата, наместо на остварување на активности кои се претставени како „заедничко добро“ или алтруистички цели. И втората насока, води кон

тоа дека создавањето на армија на Европската Унија би можело да влезе во конфликт со легитимитетот на нормативните цели на Унијата, односно нивната согласност со меѓународното право и принципи и нивната промоција во рамките на мултилатерализмот и меѓународната соработка.

Што се однесува, пак, до нормативните инструменти, а тоа се сите оние инструменти на надворешна политика на Европската Унија кои не се од воена природа, како економските, социјалните, дипломатските и културните инструменти, и тука е повеќе од јасно дека создавањето на Европската армија е контрадикторно на концептот на нормативна моќ, бидејќи армијата сама по себе претставува воен инструмент на надворешна политика, и дека секако, нејзиното користење ќе го намали нормативниот карактер на Унијата.

И, нормативното влијание, односно она што Унијата успева да го изврши кај другите меѓународни актери, врз основа на позитивниот исход од нејзиното присуство и од нејзиното политичко делување во меѓународните односи. Тука, може да се рече дека создавањето на Европска армија ќе влијае негативно врз нормативната сила на Унијата, доколку Унијата се користи со воени инструменти за достигнување на нејзините цели, и обратно, ќе влијае позитивно доколку инструментите бидат од било која друга природа.

И на крај, дилемите на концептот. Имено, една дилема или критика која се јавува паралелно со зачнувањето на концептот, е тоа дека воспоставувањето на Армија на Европската Унија иако не се вклопува во концептот на нормативна моќ на Европската Унија, врз основа на она што веќе погоре го наведовме, сепак, според толкувањето на следбениците на овој теориски пристап, располагањето на Европската Унија со воена сила во помали размери не е во спротивност со концептот, така што Унијата не ја губи својата легитимност и својата ефективност во убедување и/или во условување на другите да ги инкорпорираат нејзините норми (Bickerton, 2011).

И уште една дилема којашто се јавува во научната мисла е дека безбедноста на Европската Унија е спроведена независно и на независен начин, од страна на воениот апарат на земјите членки односно од *безбедносниот чадор* заснован на меѓународната соработка помеѓу Западноевропската Унија и Североатлантската алијанска, која е предводена од Соединетите Американски Држави, што ќе рече дека Армија на Европската Унија на некој начин и веќе постои, преку ваквата екстернализација на безбедноста на Унијата, односно преку безбедносниот апарат спореден од НАТО алијансата и неговите земји

членки. Што значи дека иако не постои еден единствен одлучувачки центар, но сепак интересите на земјите членки и нивната безбедност се обезбедени и заштитени.

БИБЛИОГРАФИЈА

BICKERTON, Christopher J.: "Legitimacy Through Norms: The Political Limits to Europe's Normative Power", in WHITMAN, Richard G. (ed.): *Normative Power Europe. Empirical and Theoretical Perspectives*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2011 (a), pp. 25 – 44.

BICKERTON, Christopher J.: *European Union Foreign Policy. From Effectiveness to Functionality*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2011 (b).

BINDI, Federiga (ed.): *The Foreign Policy of the European Union. Assessing Europe's Role in the World*, Brookings Institution Press, Washington, 2010.

DUCHÊNE, François: "Europe's Role in World Peace", in MAYNE, R. (ed.): *Europe Tomorrow: 16 Europeans look ahead*, Fontana, London, 1972, pp. 32 – 47.

KRASNOĐEBSKA, Molly: "The EU, Ukraine and the Limits of Normative Power", March 11 2014, <<http://www.cria.polis.cam.ac.uk/blog/?p=21>>

MANNERS, Ian & WHITMAN, Richard G.: "The 'difference engine': constructing and representing the international identity of the European Union", *Journal of European Public Policy* 10:3, June 2003, pp. 380 – 404.

MANNERS, Ian & WHITMAN, Richard G.: "Towards identifying the international identity of the European union: A framework for analysis of the EU's network of relationship", *Journal of European Integration* 21, 1998, pp. 231 – 249.

MANNERS, Ian: "Normative power Europe reconsidered: beyond the crossroads", *Journal of European Public Policy* 13:2, March 2006, pp. 182 – 199. (a)

MANNERS, Ian: "Normative Power Europe Reconsidered", *CIDEL Workshop. From civilian to military power: The European Union at a crossroads?* Oslo 22 – 23 October 2004.

MANNERS, Ian: "Normative Power Europe. A contradiction in terms?", *Journal of Common Market Studies*, volume 40:2, 2002, pp. 235 - 258.

MANNERS, Ian: "Normative Power Europe: The International Role of the EU", *Biennial Conference. The European Union between International and World Society*, Madison, USA, 31 May 2001.

MANNERS, Ian: "The constitutive nature of values, images and principles

in the European Union”, in LUCARELLI, Sonia & MANNERS, Ian (eds.): *Values and Principles of the European Union Foreign Policy*. Routledge, London, 2006, pp. 19 – 41. (c)

MANNERS, Ian: “The European Union’s Normative Power: Critical Perspectives and Perspectives on the Critical”, in WHITMAN, Richard G. (ed.): *Normative Power Europe. Empirical and Theoretical Perspectives*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2011, pp. 226 - 247.

MANNERS, Ian: “The normative ethics of the European Union”, *International Affairs* 84:1, 2008, pp. 45 – 60.

MANNERS, Ian: “The symbolic manifestations of the EU’s normative role in world politics” in ELGSTRÖM, O. & SMITH, M. (eds.): *The European Union’s Roles in International Politics: Concepts and analysis*, Routledge, London and New York, 2006, pp. 66 – 84. (b)

MANNERS, Ian: “Assessing the decennial, reassessing the global: Understanding European Union normative power in global politics”, *Cooperation and Conflict* 48:2, June 2013, pp. 304 – 329.

MARRONE, Alessandro, DE FRANCE, Olivier and FATTIBENE, Daniele: *Defence Budgets and Cooperation in Europe: Developments, Trends and Drivers*, Istituto Affari Internazionali, January 2016. < http://www.iai.it/sites/default/files/pma_report.pdf>

On the way towards a European Defense Union – A white book as a first step, Directorate-General for External Policy, Policy Department, April 2016. <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/535011/EXPO_STU\(2016\)535011_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/535011/EXPO_STU(2016)535011_EN.pdf)>

SMITH, Karen E.: *European Union Foreign Policy in a Changing World*, Polity Press, Cambridge, 2008.

WHITMAN, Richard G.: “Norms, Power and Europe: A New Agenda for Study of the EU and International Relations”, in WHITMAN, Richard G. (ed.): *Normative Power Europe. Empirical and Theoretical Perspectives*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2011, pp. 1 – 24. (a)

WHITMAN, Richard G.: *Normative Power Europe. Empirical and Theoretical Perspectives*, Palgrave Macmillian, Basingstoke - Hampshire, 2011. (b)

Консолидирана верзија на Договорот за Европската унија, Конрад Аденауер во Република Македонија, 2010.

Консолидирана верзија на Договорот за функционирање на Европската унија, Конрад Аденауер во Република Македонија, 2010. Treaty of Lisbon (2007).